

Годованець Наталія Іванівна
кандидат філософських наук, доцент
Леган Вікторія Петрівна
викладач

кафедра іноземних мов
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена когнітивно-комунікативному підходу навчання іноземної мови. Окреслюються основні принципи та концептуальні засади даного підходу. Розглядаються можливості застосування когнітивно-комунікативного підходу до навчання професійно-орієнтованого читання та анотування іноземною мовою. Важливим є використання автентичного матеріалу (оригінальні тексти з періодичних видань, монографій, підручників, довідників та інших іношомовних джерел).

Ключові слова: іноземна мова, когнітивно-комунікативний підхід, принципи, читання, навчання.

Постановка та обґрунтування актуальності теми. У сучасних умовах іноземну мову трактують як засіб спілкування та залучення до культури іншого народу. Розширення зв'язків України із зарубіжними країнами підвищує вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. Виникає гостра потреба у фахівцях, які мають не лише високий рівень знань та вмінь за фахом, але й добре володіють іноземною мовою. Майже половина студентів не вміє прогнозувати лексичний матеріал під час побудови власних висловлювань, не може асоціювати словесні пари тематично пов'язаних слів. Це призводить до невміння висловлюватися логічно та грамотно, аргументувати свою думку, спонтанно підтримати розмову або вести дискусію. Саме когнітивний підхід у навчанні зможе зробити комунікативну методику більш динамічною і надасть новий імпульс для поновлення методичної думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою використання цього підходу у навчанні іноземної мови займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Т.Балихіна, Г.Барабанова, І.Бім, М.Бородуліна, І.Зимня, С.Зонтова, І.Ігнатова, С.Ніколаєва, Я.Проскуркіна, Т.Самосенкова, Ю.Ситнов, С.Шатілов, А.Щепілова, А.Chamot, A.Johns, W.M.Rivers та інші.

Когнітивний підхід у своїх роботах розвиває С.Шатілов. Він запропонував комунікативно-когнітивну та культурно-країнознавчу концепцію навчання іноземних мов. Комунікативний компонент цієї концепції автор розглядає через технології навчання, які повинні забезпечувати інтерактивне, особистісно-мотиваційне спілкування студентів на уроці з іноземної мови. Когнітивний компонент передбачає усвідомлене засвоєння студентами культурно-країнознавчих відомостей та мовного матеріалу. На думку С.Шатілова та його послідовників, когнітивно-комунікативне навчання іноземних мов дає змогу найповніше реалізувати освітньо-виховний потенціал предмета [7].

Метою даної статті є аналіз змісту когнітивно-комунікативної методики, яку доцільно застосовувати на заняттях з іноземної мови для ефективного навчання студентів.

Виклад основного матеріалу. Основою створення комунікативно-когнітивного підходу стали

комунікативний підхід, комунікативний метод та когнітивний підхід. Когнітивний підхід – це теорія навчання іноземних мов, розроблена на основі когнітивної психології. Відносно навчання іноземної мови когнітивізм означає, що вивчення того чи іншого лінгвістичного явища повинно спиратися на розумові процеси і дії, що лежать в основі розуміння і використання цього явища у мовленні [3].

І.Колеснікова виділяє такі рівні когнітивності: рівень правила (виконання мовленнєвих дій згідно правила); рівень значення (усвідомлення і розуміння значення лексичних одиниць, що вивчаються); рівень виконання мовленнєвої діяльності (яким чином буде здійснюватися висловлювання, з чого починається, чим закінчується, які аргументи наводяться); соціальний рівень (усвідомлення функції висловлювання (прохання, порада, заперечення тощо); культурологічний рівень (усвідомлення того, наскільки інформація, що повідомляється, відповідає культурним нормам носіїв мов); когнітивний стиль роботи студентів (усвідомлення студентом того, як він/вона навчається, які прийоми використовує, оцінка їх ефективності, а також самооцінка рівня володіння мови [3, с.198].

Проблема навчання іноземних мов розглядається не як навчання власне лінгвістичних знань, а як трансляція знань про світ. Розглядаючи когнітивний аспект оволодіння іноземною мовою, О.Леонтєв підкреслює, що опановуючи іноземну мову, ми одночасно засвоюємо властивий відповідному народу образ світу, те чи інше бачення світу через призму національної культури, одним із важливіших компонентів якої є мова. На думку О.Леонтєва, основне завдання оволодіння іноземною мовою в когнітивному аспекті полягає в тому, щоб навчитися здійснювати орієнтування так, як це робить носій мови [4, с.225].

В основі процесу пізнання та, відповідно, й в основі комунікативно-когнітивного підходу лежить активність особистості. Когнітивний підхід до навчання реалізується в тому випадку, коли відбувається заміна суб'єктно-об'єктних відносин на суб'єктно-об'єктну взаємодію, тобто коли студент є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача. Під час когнітивного підходу людина, яку навчають, є центром освітнього процесу, є особистістю, що мислить, яка активно переробляє інформацію [8, с.65].

У процесі розроблення когнітивно-комунікатив-

ного методу має бути враховано п'ять концептуальних засад:

- *інтегрування навчального матеріалу*, що найбільш адекватно відображає ідею формування цілісного уявлення учнів про навколишнє середовище, а отже, ідею ефективного формування їхнього наукового середовища;
- *структурування навчального матеріалу* слід здійснювати з позиції *диференціації*, що є найбільш перспективним під час поглибленого вивчення учнями навчального матеріалу чи дослідження й охорони певних об'єктів та явищ навколишнього середовища;
- *міжпредметний підхід* у конструюванні змісту навчального та виховного матеріалу, що дає змогу об'єднати початкові предмети в уніфіковану навчально-виховну систему, завдяки чому долається розрив між природничими і гуманітарними циклами навчальних предметів;
- *індивідуалізація навчально-виховного процесу*;
- *діяльнісний підхід*, основною метою якого є формування наукового світогляду, високої духовності та моральних якостей особистості, сприяння професійній орієнтації і самореалізації у складному, багатогранному соціокультурному середовищі [5, с.21-22].

О.І.Вовк висуває такі основні принципи комунікативно-когнітивного підходу: 1) навчання іноземної мови (далі ІМ) у процесі когнітивно-комунікативної діяльності; 2) стимулювання мовленнєво-розумової активності суб'єктів пізнання; 3) створення автентичних умов їхньої соціалізації; 4) урахування індивідуальних пізнавальних стилів і навчальних стратегій; 5) розвиток і розширення простору знання; 6) становлення мовної особистості; 7) формування картини світу; 8) розвиток множинного інтелекту; 9) контекстуальність комунікативно-когнітивної діяльності; 10) розвиток критичного мислення; 11) становлення здатності до концептуального структурування інформації [2, с.164].

Значне місце у вивченні іноземної мови відводиться умінню вільно читати іншомовну літературу з метою отримання різноманітної інформації. А.Джонс виділяє п'ять ключових понять, що характеризують когнітивний підхід до навчання читання в цілому: схеми, інтерактивність, значеннєва обробка тексту, набір читацьких стратегій, метакогнітивна усвідомленість [1, с.95]. Ефективність когнітивно-комунікативної методики навчання читання забезпечується комплексом вправ, у якому враховуються індивідуально-особистісні характеристики, когнітивні стилі та стратегії студентів. За допомогою когнітивно-комунікативної методики навчання читання іноземною мовою можна скоротити шлях оволодіння великим об'ємом професійно-орієнтованої іншомовної інформації, яка необхідна студенту.

Когнітивно-комунікативний підхід розглядає текст як єдність комунікації і когніції. Таке читання вимагає від студента не лише вміння читати взагалі, а читати з метою подальшого використання інформації тексту для написання анотації, переказу в ау-

диторії, складання плану або цитування в науковому дослідженні, тобто «зрілого» читання [1, с.183].

Спираючись на дослідження Г.Барабанової, ми можемо визначити, що професійно спрямоване навчання читання включає такі етапи: 1) передтекстове введення мовного матеріалу, комунікативним завданням якого є формування тематичного термінологічного мінімуму; 2) самостійне читання автентичного навчального тексту та аудиторне читання тексту, що супроводжується виконанням серії післятекстових вправ; комунікативне завдання: смислове сприйняття прочитаного; 3) робота над функціонально-композиційною структурою тексту, комунікативним завданням якої є глибинне розуміння прочитаного; 4) обговорення у парах, групах або мікрогрупах прочитаного матеріалу з використанням активних, інтерактивних та креативних методів навчання (наприклад, методу дискусії, методу рольових та ділових ігор, методу мозкового штурму, кейс-методу, проектно-методики) для перевірки результатів засвоєння матеріалу [1].

Навчання анотуванню повинно бути спрямоване на вироблення навичок та вмінь оформлення отриманої інформації. До найбільш вагомих принципів когнітивно-комунікативного підходу відносяться: принцип цілісного сприйняття тексту; принцип функціональності; принцип професійної орієнтації та тематичної серійності; принцип інтегративної мовленнєвої діяльності; принцип системності; принцип формування стратегій навчальної діяльності. Основним методичним принципом при навчанні анотуванню вважається принцип цілісного сприйняття тексту. Когнітивна психологія доводить, що сприймати інформацію легше, якщо студент уявляє, що саме він буде вивчати [6, с.17].

Для навчання анотуванню професійних текстів виділяють наступні навчальні стратегії: визначення функціонального типу тексту, пошук інформативних складових, складання текстової матриці та формування концепту тексту. Комунікативні стратегії – це узагальнення інформації в формі анотації і критичне розуміння тексту [1, с.105].

Необхідність застосування когнітивно-комунікативного підходу при навчанні студентів іноземної мови обумовлено сучасними вимогами до організації навчального процесу у відповідності з урахуванням психічних особливостей та пізнавальних інтересів студентів, до розвитку в них адекватного уявлення про систему мови, яка вивчається та здатності до реального спілкування в іноземному середовищі.

Висновок. Отже, навчання іноземної мови з використанням комунікативно-когнітивного підходу відповідає основному принципу інтерактивності навчання, оскільки забезпечує організацію навчально-мовленнєвої взаємодії студентів як послідовності інтерактивних вправ у професійно значущих контекстах і ситуаціях. Завдання викладача – забезпечити наявність відповідного контексту на заняттях шляхом постійного створення ситуацій професійного спілкування, заохочувати студентів до активної участі в діалогах, підтримувати ініціативу й розвивати навички інтерактивного навчання.

Список використаної літератури

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: Монографія / Г.В.Барабанова. – К.: Фірма «Інкос», 2005. – 315 с.

2. Вовк О.І. Комунікативно-когнітивна компетентність майбутніх філологів: нова парадигма сучасної освіти / О.І.Вовк. – Черкаси: Видавць Чабаненко Ю.А., 2013. – 500 с.
3. Колесникова И. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И.Колесникова, О.Долгина. – СПб.: Рус.-Балт. информ. центр БЛИЦ, 2008. – 223 с.
4. Леонтьев А.А. Основы психолінгвистики / А.А.Леонтьев. – М.: Смысл, 1997. – 287 с.
5. Пустовіт Г.П. Концептуальні засади модернізації змісту сучасної позашкільної освіти і виховання учнів / Г.П.Пустовіт // Рідна мова. – 2010. – № 10. – С.21-22
6. Солсо Р. Когнітивна психологія / Р.Солсо. – СПб.: Питер, 2006. – 588 с.
7. Черпак О. Когнітивно-комунікативний метод навчання іноземної мови у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://eur-lex.europa.eu> <http://confesp.fl.kpi.ua/fr/node/994>>
8. Anderson R.C. Readings in the psychology of cognition [Text] / R.C.Anderson, D.P.Ausubel. – Holt, Rinehart and Winston, 1965. – Original from the University of Michigan Digitized Jun 13, 2006. – 690 p.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2016 р.

Годованец Наталья

кандидат философских наук, доцент

Леган Виктория

преподаватель

кафедра иностранных языков

Государственное высшее учебное заведение

«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

КОГНИТИВНО-КОМУНИКАТИВНИЙ ПОДХОД ПРИ ОБУЧЕННІ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена когнитивно-коммуникативному подходу обучения иностранного языка. Определяются основные принципы и концептуальные основы данного подхода. Рассматриваются возможности применения когнитивно-коммуникативного подхода к обучению профессионально-ориентированного чтения и аннотирования на иностранном языке. Важным является использование аутентичного материала (оригинальные тексты из периодических изданий, монографий, учебников, справочников и других иностранных источников).

Ключевые слова: иностранный язык, когнитивно-коммуникативный подход, принципы, чтение, обучение.

Hodovanets Nataliya

Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor

Lehan Viktoriia

Lecturer

Department of Foreign Languages

Sate Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»

Uzhhorod, Ukraine

COGNITIVE AND COMMUNICATIVE APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The article is devoted to the cognitive and communicative approach in foreign language teaching. The basic principles and conceptual bases of this approach are defined. In the course of development of the cognitive and communicative method five conceptual bases have to be considered: integration of educational material that most adequately reflects the idea of forming a holistic view of students about the environment and, therefore, the idea of effective formation of their scientific environment; structuring the training material should be made from a position of differentiation, what is the most perspective during profound studying by students of a training material or research and protection of certain objects and the phenomena of environment; interdisciplinary approach in designing of content of training and educational material that allows to unite subjects in the unified teaching and educational system thanks to what the gap between natural and humanitarian cycles of subjects is overcome; individualization of teaching and educational process; activity approach which main objective is formation of scientific outlook, high spirituality and moral qualities of the personality, assistance of vocational guidance and self-realization in the difficult, many-sided sociocultural environment..

Key words: foreign language, cognitive-communicative approach, principles, reading, learning.